

**KARTA EWIDENCYJNA ZABYTKU NIERUCHOMEGO
WPISANEGO DO REJESTRU ZABYTKÓW**

3. Miejscowość

564

WARSZAWA

1. Nazwa

120/2
GROTA ELIZEUM

wespole z grobami księcia Poniatowskiego

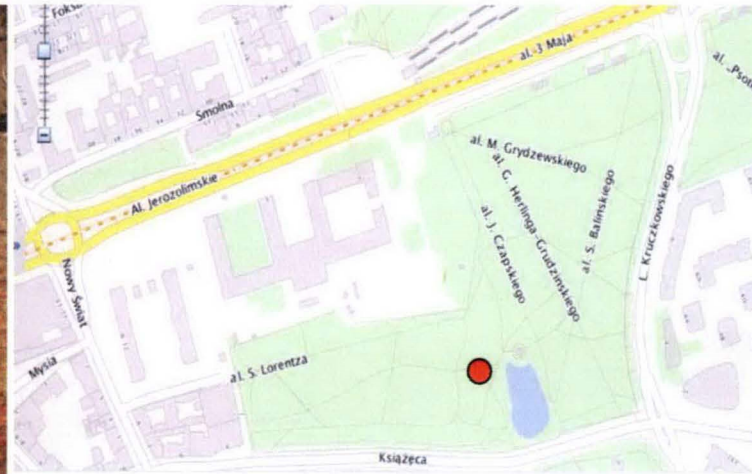
2. Czas powstania

1776-1778

4. Adres

Park na Książęcym, ul. Książęca
nr ewidencyjny działki 5/2 obręb 5-06-01
nr księgi wieczystej KW nr [REDACTED]

11. Materiały graficzne

5. Przynależność administracyjna

województwo mazowieckie

dzielnica Warszawa - Śródmieście

6. Współrzędne geograficzne

N: 52°13'51.9"
E: 21°01'40.4"

7. Poprzednie nazwy miejscowości

8. Właściciel i jego adres

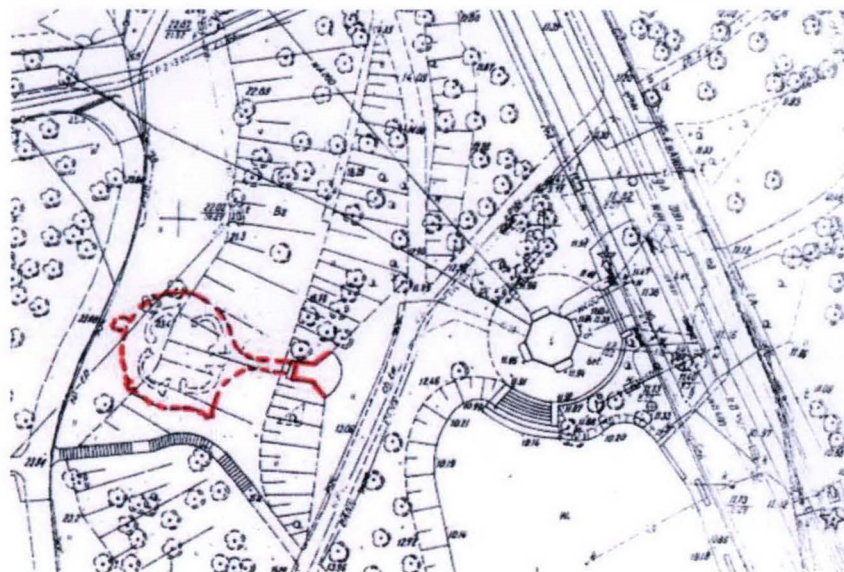
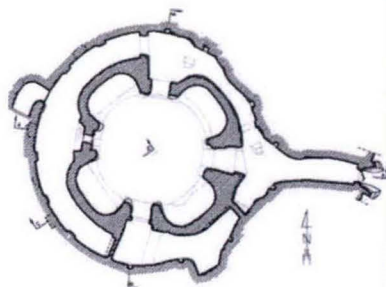
m.st. Warszawa

9. Użytkownik i jego adres

Obiekt nieużytkowany

10. Formy ochrony

Wpis do rejestru zabytków decyzją
Konserwatora Zabytków m.st. Warszawy nr
A/278 z dnia 01 lipca 1965 r.

Grota Elizeum powstała w latach 1776-1778, według projektu Szymona Bogumiła Zuga, czołowego architekta epoki oświecenia. Budowla jest jednym z dwóch zachowanych do dziś pawilonów ogrodowych, wchodzących w skład kompleksu ogrodu romantycznego na Książęcym, założonego przez podkomorzego Kazimierza Poniatowskiego, brata Stanisława Augusta Poniatowskiego, na miejscu dawnej cegielni królewskiej. (il. 9 i 10)

Nieznane jest do końca przeznaczenie obiektu. Jedyne możemy się domyślać czytając dopisek autora na jednym z zachowanych projektów grotty, że Elizeum jest przeznaczone „Dla przyjaciół i pięknych pań”. Prawdopodobnie odbywały się tam nie objęte etykietą spotkania kulturalno-towarzyskie dla kręgu przyjaciół księcia Kazimierza.

Po krótkim okresie swojej świetności do 1800r. (data śmierci Kazimierza Poniatowskiego), przez wiele lat pozostawiona bez właściciela, była użytkowana w sposób niewłaściwy. Natomiast teren ogrodu został rozparcelowany. Po śmierci księcia tereny na Książęcym nabyli bracia Emilian i Korneli Horodyscy. W 1818r. na publicznej licytacji teren ogrodu został sprzedany Kalasantowi Szaniawskiemu. W 1834r. właścicielem został Sylwester Skierkowski. W kolejnej parcelacji w 1839- 1841 r. miasto kupuje działkę, która obejmuje stok skarpy z przeznaczeniem na budowę gmachu szpitala Św. Łazarza dla syfilityków, według projektu Henryka Marconiego. Prawdopodobnie pawilony ogrodowe były w tym czasie używane na potrzeby gospodarcze szpitala. Według relacji F.M. Sobieszczańskiego w 1847 r. ogród na Książęcym jeszcze istnieje, chociaż został podzielony na kilka części: *znajduje się w nim jeszcze grotta, dziś zajęta na skład wynajmowana przez fabrykanta piwa i porteru P. Scheffer.(...).* W II połowie XIX hrabia Branicki dzierżawił od szpitala część ogrodu gdzie była zlokalizowana grotta Elizeum, którą prawdopodobnie miał wyremontować.

c.d. poz. 12 - patrz Załącznik nr 1

a. Sytuacja

Grota Elizeum zlokalizowana jest w Dzielnicy Śródmieście, na Powiślu. Usytuowana jest w stoku Skarpy Wiślanej, na pld – wsch. od budynku Muzeum Narodowego, w Parku na Książęcym w rozwidleniu ulic Kruczkowskiego i Książęcej w Warszawie, w pobliżu wodozbioru z lat 50-tych XX w. Jedyne wejście do grotty zlokalizowane jest od strony wschodniej.

b. Materiał konstrukcja, technika ściany

Budowla wykonana jest w całości z cegły łączonej na zaprawę wapienną. Wymiar cegły w przybliżeniu 15 x 9 x 30 cm. Grubość ścian wynosi ok. 24 - 90 cm.

Fundamenty ścian są posadowione na głębokości od 54 - 90 cm poniżej nieutwardzonego gruntu wnętrza. W części pld. – wsch. są osadzone płytko na głębokości 40 cm. W poziomie posadowienia zalega grunt gliniasty.

Sporadycznie w konstrukcji zastosowano kamień: piaskowiec i granitowe głązy. Głązy graniowe zlokalizowane są w dolnym korytarzu w przyziemiu we wschodniej części. Z piaskowca został wykonany krąg podtrzymujący latarnię doświetlającą wnętrze Elizeum, Umieszczony na szczycie kopuły, ma formę pierścienia, ze szlakowaną fakturą i jest o przekroju: ok. 36-37 cm (szer.) x 19 cm (wys. pierścienia), o średniej dł. elementu 114 – 120 cm.

Obiekt w całości ukryty jest pod ziemią, w skarpie wiślanej, posiadał naturalną izolację przeciwwodną wykonaną na bazie gliny i ilów.

sklepienia

Sala centralna grotty sklepiona jest kopułą. W szczycie kopuły zlokalizowany jest niewielki otwór o średnicy 45 cm, doświetlający wnętrze. Pierwotnie otwór miał średnicę około 3 m., co jest dziś widoczne na podstawie wążki ceglanego sklepienia. Kopuła wykonana jest z dwóch warstw cegieł. Warstwy sklepienia oddzielone są od siebie przez murowane żebra, o wysokości jednej cegły, rozchodzące się promieniście (przestrzeń pomiędzy warstwami wynosi ok. 18 cm). Pomiędzy warstwami jest pustka. W części północno-wschodniej kopuła została przemurowana współczesną cegłą i wykonano obrzutkę cementową. Na tym fragmencie nie wykonano izolacji. Pierwotna grubość całkowita kopuły to ok. 60 cm., a ok. 40 - 45 cm grubość w miejscu wtórnych napraw. Nad środkową częścią kopuły wykonano betonową „czaszę” ze stalowym zbrojeniem. Korytarze dolny i górny oraz klatka schodowa posiadają sklepienie kolebkowe.

wieżba dachowa, pokrycie dachu

W obiekcie nie występuje wieżba dachowa.

posadzka

We fragmentach zachował się bruk (w większości granitowe polodowcowe otoczaki), który jest wtórną nawierzchnią. Badania archeologiczne nie odnalazły śladów pierwotnej posadzki. Jedyne w górnym korytarzu w części południowej odkryto fragmenty cegieł na podsypce, które być może są reliktem posadzki w tej części budowli. W trakcie prac odkrywkowych odsłonięto płytko posadowiony murowany ceglany kanał. Składa się z płyt ceramicznych o wymiarach ok. 30 x 30 cm, obłożony po bokach ustawionymi główkowo cegłami. Być może pierwotnie miał za zadanie wzmacniać lub osłaniać jakąś instalację podposadzkową. Interpretacja jest utrudniona ze względu na brak oryginalnych relików posadzki. Pod brukiem oraz nawarstwieniami przemieszanej gliny i spalenizny występuje pas podmurówki biegnący łukiem dookoła sali centralnej, pomiędzy krawędziami filarów, o szerokości średnio 70 cm, murowany z cegły na zaprawie wapiennej.

c.d poz.13- patrz Załącznik nr 2, 2a,.

14. Kubatura <p style="text-align: center;">950 m³</p>	15. Powierzchnia użytkowa <p style="text-align: center;">199,8 m²</p>	16. Przeznaczenie pierwotne Nieznane jest do końca przeznaczenie obiektu. Prawdopodobnie odbywały się tam spotkania kulturalno-towarzyskie.	17. Użytkowanie obecne Obiekt nieużytkowany. Okazjonalnie udostępniany do zwiedzania
18. Stan zachowania <ul style="list-style-type: none"> • Fundamenty nie posiadają wystarczającej izolacji przeciwwodnej, są przesączone wodą, ale w dalszym ciągu pracują prawidłowo. Konstrukcja budowli jest stabilna. • Ściany zewnętrzne z uwagi na to że obiekt znajduje się całkowicie pod ziemią nie można jednoznacznie ocenić stanu zewnętrznych ścian. Jednakże patrząc na ściany wewnętrzne należy sądzić, że są mocno zawilgocone. Istniejąca izolacja przeciwwilgotnościowa, wykonana na bazie łtów i gliny została uszkodzona. Korzenie drzew które rosły na skarpie nad budowlą zniszczyły warstwę oryginalnej, ilasto-gliniastej izolacji. Ponadto, w latach 80–tych XX w. kiedy naprawiano wyrwę w kopule nie uwzględniono naprawy tej izolacji. Wobec czego jej ciągłość została przerwana. • Ściany wewnętrzne Obiekt jest bardzo zawilgocony. Stopień zawilgocenia konstrukcji murowych średnio wynosi 18-19 %. W partii przyziemia do 21% czyli maksymalne. Jest to powodowane przede wszystkim ciągłym procesem nasiąkania wodami opadowymi i infiltracyjnymi z gruntu skarpy. Mury są zasolone oraz zagrzybione. Na powierzchni ścian, sklepień, łęków i nadproży nie występują głębokie pęknięcia ani zarysowania, mogące świadczyć o uszkodzeniach konstrukcyjnych. Jednakże mury posiadają liczne ślady uszkodzeń mechanicznych. Wewnątrz sali centralnej średnio do wysokości 210 – 230 a nawet 250 cm występują poważne ubytki krawędzi i powierzchni filarów. Uszkodzenia sięgają do 40 cm w głąb. Widoczne są również uszkodzenia nadproży i łęków w korytarzu oraz nad portalami do okrągłej sali. Na ścianach widoczna jest również wtórna obrzutka cementowo-wapienna. Wierzchnia warstwa murów ceglanych, została uszkodzona. Powierzchniowa warstwa spieku cegieł właściwie się nie zachowała. Cegły są osłabione, lasują się. • Sklepienia. Sklepienia kolebkowe w korytarzach oraz sklepienie kopuły nie posiadają uszkodzeń ani spękań konstrukcyjnych. Stan cegły j.w. Kopuła w części płn.-wsch. jest wtórnie przemurowana i posiada obrzutkę cementowo-wapienną która się odpaja. <p style="text-align: center;">c.d. poz.18- patrz Załącznik nr 2b</p>		19. Istniejące zagrożenia, najpilniejsze postulaty konserwatorskie <ul style="list-style-type: none"> - W związku z bardzo wysokim zawilgoceniem budowli należy wykonać nową izolację obiektu, - Należy udrożnić przewody wentylacyjne i doświetlające, aby umożliwić swobodną cyrkulację powietrza. - Zaleca się oczyścić i osuszyć wszystkie ściany i sklepienia oraz usunąć betonową czaszę z wierzchu kopuły oraz wtórną zaprawę cementową. - Mury obiektu należy odsolić oraz odgrzybić - Należy przeprowadzić konserwację cegły i spoinowania, w przypadku nieznacznych ubytków cegły należy uzupełnić używając kitów, w razie konieczności zastosować nową cegłę zbliżoną do wymiarów cegły historycznej, występującej w obiekcie . - Fragmenty oryginalnych tynków należy zachować i poddać konserwacji. - Wszelkie prace zaleca się prowadzić z uwzględnieniem ekspertyz i dokumentacji konserwatorskiej (patrz rubryka 20) 	

<p>20. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania) -Archiwum m.st. Warszawy Teki Przyborowskiego -Archiwum Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków: Siuder H., -- Kamiński K., Badania Architektoniczne Elizeum, Dokumentacja Fotograficzna, Tom I (A), Tom II (B), Opracowanie Graficzne, Warszawa 1987; Olizar Jan, Habich Andrzej, Bieniek Janusz, Ewidencja parku ul. Książęca, cz. I i II; Piprek M., Przebudowa Elizeum z otoczeniem, wielobranżowe opracowanie – koncepcja Tom I, Warszawa 1976 -Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków w Warszawie, Teki Ciołka -Taryfa m. Warszawy z roku 1784 -Archiwum Stołecznego Konserwatora Zabytków c.d. poz.20- patrz Załącznik nr 3</p>	<p>21. Uwagi</p>	
<p>23. Bibliografia</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Bartoszewicz Julian, Znakomici mężowie polscy w XVIII wieku: wizerunki historycznych osób skreślone przez Juliana Bartoszewicza. T. 3. Petersburg 1856 r., s. 166- 266. 2. Bojanowska Aneta, Wolański Andrzej, Elizeum w parku na Książęcym w Warszawie, „Mazowiecki Rocznik Konserwatorski”, 2008, s. 30-37. 3. Bojanowska Aneta, Wolański Andrzej, Elizeum-podziemny salon księcia, „Spotkania z Zabytkami” 2009 nr 12, s.10-13 4. Ciołek Gerard, Ogrody Polskie, Warszawa 1954 5. Drege Józef, Ogrody w Polsce, artykuł w Wielkiej Powszechnej Encyklopedii Ilustrowanej, Warszawa 1912 r. 6. Guttmeier Karol, Jak powstał i wyglądał zespół Płacowy biskupa Michała Poniatowskiego w Jabłonie, [w:] Mazowsze dziedzictwo kulturowe, r. X, 2002, nr 15 s. 23-52. 7. Kto wyremontuje Elizeum?, „Słowo Powszechne” nr 289 z dn. 30.12.1975 r. 8. Kwiatkowski Marek, Gdzie królewski brat przyjmował panie, „Stolica” 1985 r. 9. Kwiatkowski Marek, Szymon Bogumił Zug, architekt polskiego Oświecenia, Warszawa <p>c.d.poz.23- patrz Załącznik nr 3</p>	<p>22. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)</p> <p>24. Opracowanie karty ewidencyjnej (autor, data i podpis)</p> <p>Tekst Aneta Bojanowska </p> <p>plany, rysunki opracowanie Dephos, Kraków 2007 </p> <p>fotografie Aneta Bojanowska, Andrzej Marek Wolański, Bogusław Kornecki</p> <p><i>Wykonano z funduszy Miasta Stołecznego Warszawy</i></p>	
<p>25. Źródła ikonograficzne (rodzaj, miejsce przechowywania) <u>Gabinet Rycin Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego:</u> Syg. Inw. G.R. 137, Zbiory Jeżewskiego (dalej Zb. Jeż.) 268 – plan Elizeum Syg. Inw. G.R. 127, Zb. Jeż 127 – projekt latarni Syg. Inw. G.R. 114, Zb. Jeż 266 – plan parku na Książęcym Syg. Inw. G.R. 115, Zb. Jeż.267-pomiar inwentaryzacyjny sz.B.Zuga <u>Instytut Sztuki Polskiej Akademii Nauk:</u> Widok ogrodów „Książęce” i „Góra” ks. Kazimierza Poniatowskiego od strony Solca, Z. Vogla, oryginał zaginiony, negatyw w IS PAN Widok ogrodu „Książęce” ks. K. Poniatowskiego z „Góry” ok. 1779, Z.Vogl, oryginał zaginiony, negatyw w IS PAN fotografie skarpy z widokiem wejścia do Elizeum</p>	<p>26. Załączniki</p> <p>Liczba załączonych wkładek :13 sztuk.</p>	

1. Miejscowość	5. Nazwa zabytku (jak w karcie), adres	6. Zawartość załącznika
Warszawa Dzielnica Śródmieście	Grota Elizeum, Park na Książęcem, ul. Książęca	c.d. poz.12 Historia c.d. poz. 13 Opis

c.d. poz. 12 Historia

Na początku XX w. planowano dokonać parcelacji ogrodu szpitalnego i na nowo zagospodarować tereny parkowe. W 1912 r. działkę na północ od szpitala kupiło miasto z przeznaczeniem na siedzibę Muzeum Sztuk Pięknych. Poprzedziło je prawdopodobnie rozpoznanie obiektów na skarpie. Z 1911 pochodzi pierwsza współczesna dokumentacja fotograficzna. Kolejna dokumentacja fotograficzna oraz wizja lokalna w Elizeum miała miejsce w 1927r., w roku kiedy rozpoczęto budowę muzeum. W czasie drugiej wojny światowej przypuszczalnie Elizeum zostało przeznaczone na magazyn. Wówczas zamurowano okrągły otwór w kopule i wykonano betonową „czaszę” ze stalowym zbrojeniem nad środkową częścią kopuły, Pozostawiając otwór o średnicy 48 cm, przechodzący w 20 cm okrągły wylot (nad poziomem terenu wystaje betonowy „kominek”).

Po wojnie do lat sześćdziesiątych obiekt był opuszczony i częściowo zawalony. Uszkodzona została kopuła po stronie płn.-wsch., a w środku zalegały gruz i ziemia. Prowadzono jedynie doraźne prace zabezpieczające. W latach 1950- 55 tereny dawnego ogrodu na Książęcem zostały włączone do projekt Centralnego Parku Kultury i Wypoczynku. (Po 1992 r. Centralny Park Kultury zmienił nazwę na Park im. Marszałka Edwarda Rydza-Śmigłego, po 2010 r. przywrócono pierwotną nazwę dla terenów dawnego parku na Książęcem). Projekt zakładał całkowitą zmianę kompozycji założenia, wykorzystując jedynie pozostałości starodrzewia. W 1953 r. powstały wytyczne konserwatorskie dla projektantów Centralnego Parku Kultury min. zalecano rekonstrukcję lub restaurację istniejących budowli, opierając się na ich oryginalnych planach Sz. B. Zuga. Żaden punkt z ww. zaleceń konserwatorskich nie został zrealizowany i wzięty pod uwagę przez projektantów Centralnego Parku Kultury przy nowej aranżacji ogrodu na Książęcem. W konsekwencji istniejące budowle parkowe min. grota Elizeum uległa degradacji, a podziemne korytarze zasypane.

Dopiero w latach 80-tych XX w. przeprowadzono pierwsze poważniejsze prace i badania konserwatorskie przy Elizeum mające na celu właściwe zabezpieczenie obiektu. Zamurowano wyrwę w sklepieniu kopuły w części płn. - wsch., usunięto z wnętrza zalegający gruz i ziemię, zabezpieczono wejście do Elizeum, rozebrano stary, ceglany portal wejściowy i wykonano nowy z betonu (po 1987r.), większość pionowych kanałów wentylacyjnych i oświetleniowych zasypano, zamurowano lub przykryto blachą. Ponadto, wykonano inwentaryzację oraz badania architektoniczne wraz z dokumentacją fotograficzną. Rozpoczęto również ożywioną dyskusję na temat adaptacji Elizeum jednakże z powodów finansowych, nie podjęto żadnych dalszych działań. W 2007 r. ponownie odżył temat restauracji i adaptacji Elizeum. Na zlecenie Stołecznego Konserwatora Zabytków zostało wykonanych szereg ekspertyz i prac badawczych min. badania archeologiczne, oraz przeprowadzona inwentaryzacja w technologii skanowania laserem. Ponadto, usunięto wtórne zamurowanie otworu w korytarzu od str. pd. – zach. Zostały również przeprowadzone warsztaty projektowe dla młodych architektów, których celem było wykonanie koncepcji architektonicznej i funkcjonalnej adaptacji i rozbudowy zabytkowej budowli Elizeum.

Elizeum jest wyjątkową budowlą. Jedyną w swoim rodzaju sztuczną grota, która jednocześnie pełni rolę reprezentacyjnego salonu. Jest to bodaj jedyna grota tego typu w Polsce. Stanowi unikatowy obiekt o dużej wartości zabytkowej.

c.d. opis

Mur stanowi jednorodną konstrukcję ze ścianą frontową nisz. Może stanowić wzmocnienie konstrukcyjne obiektu. Ponadto było to miejsce posadowienia kolumn.

schody

Klatka schodowa obecnie z jednobiegowymi schodami (pierwotnie były dwubiegowe) schodami zlokalizowana jest po stronie zachodniej. Zachowały się pozostałości oryginalnych ceglanych stopni klatki schodowej w dolnym biegu. Do ich ukształtowania wykorzystano naturalne podłoże występujące w grocie tj. glinę. W chwili obecnej schody są bardzo uszkodzone, w większości brak jest stopni. Powyżej spocznika występują wtórne betonowe schody prowadzące do górnego wyjścia, obecnie zamurowanego (il. 32)

otwory

Brak jest otworów okiennych. Brak jest stolarki drzwiowej. W dolnym korytarzu, w części pn. występują otwory po mocowaniach stolarki drzwiowej (il. 37), w niektórych otworach są jeszcze fragmenty drewna i stalowe skorodowane kotwy. Ślady sadzy na murach wskazują, że prawdopodobnie uległy one spaleniu. Główne drzwi wejściowe są współczesne, stalowe, zamykane na kłódkę. Obramienie drzwi wejściowych wykonane jest z betonu.

c. Rzut

Budowla ma plan zbliżony do okręgu. Główne pomieszczenie założone na rzucie koła z czterema konchowymi niszami o planie zbliżonym do litery C, jest otoczone obejściem do którego prowadzi wąski korytarz wejściowy od strony wschodniej. Część centralną obiegają korytarze na dwóch poziomach. Dolny korytarz biegnie dookoła rotundy. Od strony pñ., pñd. i wsch. otwiera się na salę centralną. Otwory usytuowane są w murze pomiędzy niszami sali. Korytarz górny przebiega półkolistie tylko w części zachodniej. Komunikacja pionowa pomiędzy korytarzami odbywa się poprzez klatkę schodową umieszczoną po stronie zachodniej. Dolny korytarz w części zachodniej ma kształt regularny. Prawdopodobnie ściany były podzielone pilastrami, lub lizenami, o czym mogą świadczyć zachowane wypustki w murze. Część wschodnia korytarza jest ukształtowana w zupełnie inny sposób tj. ma nieregularny kształt, o linii falistej. (W części południowo-wschodniej zamurowane jest przejście co zaburza pierwotną komunikację). Obecnie, jedyne wejście do groty zlokalizowane jest od strony wschodniej i prowadzi przez wąski korytarzyk do sali.

Pierwotne rozwiązanie: Zgodnie z jednym z planów groty z 1777r. Elizeum miało być połączone podziemnym korytarzem z projektowanym pałacem (il 6 i 10) Jednakże Książę Poniatowski zaniechał budowy pałacu. *W ogólności zaś wszystkie te budowle miały połączyć z domem wielkim projektowanym, na który już potrzebny kamień sprowadzono; ale że zamiar ten nie przyszedł do skutku, budowy więc te nie mając żadnego z sobą związku, są tylko częstkami oderwanymi, których istnienie zastanawia widza.* (Ogrody w Warszawie i jej okolicach opisane w r. 1784 przez Szymona Zuga budowniczego Kościoła Ewangelickiego w Warszawie. Z objaśnieniami F. M. Sobieszczańskiego, napisanymi w 1847 roku, [w:] *Kalendarz Powszechny* na rok przestępny 1848, R. XIV, s.5) W związku z tym należy sadzić, że przy budowie Elizeum oparto się na planie z 1776 r. (il.5) Co oznacza, że Elizeum miało trzy wyjścia jedno do mniejszej groty, drugie na sadzawkę i trzecie do kuchni dostępne z górnego korytarza. Główne wejście do Elizeum prowadziło przez sztuczną grootę zlokalizowaną w zboczu skarpy, po stronie pñd. Była ona połączona z Elizeum krętym korytarzem, który wychodził bezpośrednio na dolny korytarz. Obecnie sztuczna grota nie istnieje, korytarz został rozebrany, a otwór wejściowy zamurowany. do sali centralnej z dolnego poziomu prowadziły dwa wejścia. Otwory były umieszczone na osi północ-południe. Natomiast po stronie zachodniej, na planach Zuga zaznaczony był kominek (w murze występuje rozkucie, które swoim kształtem przypomina formę kominka, jednakże analiza techniczna nie potwierdziła tezy o istnieniu paleniska w tym miejscu), a po przeciwnej stronie wnętrza o niezidentyfikowanym przeznaczeniu, by może miał być tam piec (obecnie w tym miejscu jest trzeci otwór prowadzący do sali). Natomiast nisze były wypełnione półkolistymi siedziskami i flankowane parą kolumn. Dolny korytarz z górnym połączony był dwubiegowymi schodami. Górny korytarz niegdyś był również skomunikowany podziemnym korytarzem z innym pawilonem ogrodowym, który pełnił funkcję kuchni (zwany Domem Imama). Zamurowane światło tego korytarza widoczne jest obecnie z zewnątrz w stoku skarpy. Pozostał również górny bieg schodów na klatce schodowej który prowadził do poziomego korytarza.

d. Bryła

Bryła groty jest zwarta. Centralna część Elizeum ma formę rotundy, sklepiona jest kopuła i otoczona korytarzami na dwóch poziomach. Wysokość sali głównej wynosi 878 cm, a średnica kopuły 759 cm, wysokość korytarzy waha się od 187 cm w wejściu do 442 cm po północnej stronie.

e. elewacje

Brak jest opracowania elewacji w rozumieniu tradycyjnym, ze względu na to, że obiekt znajduje się całkowicie pod ziemią, ukryty jest w skarpie. Jedynym widocznym elementem jest współczesny portal z betonowym obramieniem oraz stłowymi drzwiami. Obecnie nasyp nad Elizeum porasta trawa, widoczne są również pnie ściętych drzew, które rosły na skarpie nad grocią. Analizując zachowane materiały ikonograficzne (akwarele Vogla) wiemy, że pierwotnie nasyp ziemi nad Elizeum był ukształtowany tarasowo (il. 2,3,4), a na szczycie stała latarnia doświetlająca wnętrze groty, na rzucie ośmioboku, o kształcie przypominającym pawilon chiński (il. 52).

1. Miejscowość Warszawa Dzielnica Śródmieście	2. Nazwa zabytku (jak w karcie), adres Grota Elizeum, Park na Książęcem, ul. Książęca	3. Zawartość załącznika c.d. poz.13 opis c.d. poz. 18 stan zachowania
---	---	---

f. wewnątrz – wystrój pierwotny

Sala centralna Elizeum, była pomieszczeniem reprezentacyjnym, salonem przeznaczonym dla gości. Było to najbardziej dekoracyjne miejsce groty. Korytarz dolny był ciągiem komunikacyjnym. Zachodnia część, była przeznaczona dla służby. Natomiast wschodnia poprzez małą grootę i kręty korytarz prowadziła gości do wejścia do salonu od strony północnej. Północno-wschodnia część korytarza dolnego kształtem oraz wystrojem miała przypominać wnętrze skalnej jaskini i dzięki temu potęgować wrażenie okazałości i przepychu salonu w momencie przejścia jednego w drugie. Korytarz górny pełnił rolę kredensu, gdyż był skomunikowany podziemnym korytarzem z kuchnią (innym pawilonem ogrodowym zwanym Domem Imama). Prawdopodobnie korytarz otwierał się widokowo na salę centralną dwiema arkadami. Tam również było przewidziane miejsce dla muzyków.

Wnętrze Elizeum było otynkowane i bardzo bogato dekorowane o czym świadczą między innymi zachowane odciski po dekoracji sztukatorskiej na kopule oraz ręcznie kute gwoździe, które służyły do mocowania dekoracji kasetonowych. Zachowały się również fragmenty pasowej dekoracji malarskiej na górnym korytarzu w kolorystyce białokremowo-czerwonej. Ponadto, w dolnym korytarzu w części północno-wschodniej ocalały fragmenty tynku imitującego nacieki skalne, a w murze zachowały się zagadkowe rytymy w formie nakładających się liter V i Y, rozszerzające się wachlarzowo ku górze. W murach korytarza występują wnęki na lampiony doświetlające wnętrze (8 w korytarzu dolnym i jedna na klatce schodowej). Materiały źródłowe podają, że sala centralna posiadała bogaty wystrój sztukatorski i malarski. Nisze ujęte były parami kolumny ze sztucznego marmuru, ściany nisz pokryto freskami i wypełniono wygodnymi sofami. Na ścianach na wspornikach znajdowały się popiersia cesarzy rzymskich. Z opis sporządzonego przez samego autora Szymona Bogumiła Zuga, dowiadujemy się, że: „...Jeden z podziemnych chodników oświetlony dostatecznie przez kilka z góry otworów, prowadzi po różnych zakrętach do drzwi, które się otwierają niespodzianie na podziemną salę należycie światłą, której ściany i kilka kolumn wspierające cztery wielkie wnęki z siedzeniami są z fałszywego marmuru i utrzymują banią pięknie i ozdobnie wyżłobioną z otworem u góry, oświetlającym to podziemie. Ośm popiersi Cesarzów Rzymskich umieszczone są na wspornikach koło ściany, a płaskorzeźby znajdują się nad drzwiami. Przed tą grocią wyrobioną ze siuku i dość dobrze naśladowującą naturę, znajduje się obszerna sadzawka z wyspą [...]. (Ogrody w Warszawie i jej okolicach opisane w r. 1784 przez Szymona Zuga budowniczego Kościoła Ewangelickiego w Warszawie. Z objaśnieniami F. M. Sobieszczańskiego, napisanymi w 1847 roku, [w:] *Kalendarz Powszechny* na rok przestępny 1848, R. XIV, s.5) W pamiętnikach angielskiego podróżnika Williama Coxe'a znajduje się następujący opis „...spacerując po ogrodzie przybyliśmy wreszcie do groty, w sztucznych skalach wykutej, urozmaiconej źródłami i strumykami ... Następnie szliśmy drogą przez długi kręty, podziemny korytarz, w którym tu i ówdzie lampa słabe siała blaski. Wreszcie dotarliśmy do drzwi drewnianych, jakby wejścia do lichej chatki. Drzwi nagle otwarły się i znaleźliśmy się, ku naszemu zdziwieniu we wspaniałym salonie, oświetlonym niezliczoną ilością lampionów. Miał on kształt rotundy z przepyszną kopułą wedle najpiękniejszej symetrii. Dookoła, wśród kolumn ze sztucznego marmuru, widziałeś cztery otwarte gabinety, a w nich sofę wygodną i malowidła al fresco przedstawiające triumfy Bacchusa, Sylene, Amora oraz zwycięskiej cesarzowej Katarzyny nad Turkami.. Wtem wśród ogólnego podziwu olśniły uszy nasze koncert niewidzialnej orkiestry. Szukaliśmy daremnie skąd pochodziły tony (W. Zawadzki, Polska stanisławowska w oczach cudzoziemców, Warszawa 1963, t I s.660).

Obecnie Elizeum pozbawione jest w większości tynków oraz dekoracji sztukatorskich, które opadły w wyniku niewłaściwego użytkowania obiektu oraz silnego zawilgocenia. W wielu miejscach widoczne są wtórne naprawy i obrzutki z zaprawy cementowo-wapiennej. Nie zachowały się również kolumny flankujące nisze.

c.d. poz.13 Opis

g. wyposażenie

Nie zachowało się nic z pierwotnego wyposażenia wnętrza.

h. instalacje

W ścianach i na sklepieniach korytarzy bocznych znajdują się liczne otwory wlotowe do kanałów wentylacji grawitacyjnej oraz kanałów doświetlających wnętrze światłem dziennym. Obecnie wiele kanałów wentylacyjnych jest zamurowanych bądź zadekowanych blachą w wyniku czego system wentylacji jest niesprawny. W obiekcie występuje, tymczasowa, prowizoryczna instalacja elektryczna.

c.d poz.18 Stan zachowania

- **Wyposażenie.** Nie zachowało się wyposażenie. W dolnym korytarzu, w części płn. występują liczne otwory po drewnianych mocowaniach stolarki drzwiowej, w niektórych otworach są jeszcze fragm. drewna i stalowe skorodowane kotwy. Ślady sadzy na murach wyraźnie wskazują, że uległy one spaleni.
 - **Instalacje.** System kanałów wentylacji grawitacyjnej jest niedrożny.
 - **Elementy wystroju.** Oryginalne tynki uległy prawie całkowitemu zniszczeniu, zachowały się jedynie fragmenty. W korytarzu dolnym, występuje tynk imitujący nacieki skalne oraz resztki dekoracji malarskiej w kolorze umbry palonej. W korytarzu górnym, malarska dekoracja pasowa. Natomiast w sali, na łukach nisz, zachowała się zaprawa podbarwiona na ugier. W sali centralnej zachowały się odciski po dekoracji sztukatorskiej na kopule oraz fragmenty dekoracji malarskiej w tonacji zieleni, a także ręcznie kute gwoździe, które służyły do mocowania dekoracji kasetonowych.
-

1. Miejscowość Warszawa Dzielnica Śródmieście	2. Nazwa zabytku (jak w karcie), adres Grota Elizeum, Park na Książęcym, ul. Książęca	3. Zawartość załącznika c.d. poz. 20 Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania) c.d. poz. 23 Bibliografia Zdjęcia, materiały ikonograficzne
---	---	--

c.d. poz. 20 Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

Archiwum Stołecznego Konserwatora Zabytków

1. Inwentaryzacja, Skanowanie w gęstej chmurze punktów. Dephos, Kraków, 2007
2. Konarski Bartłomiej, Ekspertyza o stanie zawilgocenia i zagrzybienia, Warszawa grudzień 2007
3. Koral Antoni, Ekspertyza techniczna dotycząca podziemnej budowli tzw. Elizeum na terenie parku przy ul. Książęcej w Warszawie, Warszawa grudzień 2007
4. Malinowski Remigiusz, Ekspertyza dotycząca warunków wodno-gruntowych i ich stabilności w otoczeniu zabytkowej podziemnej budowli tzw. ELIZEUM, znajdującej się na terenie parku przy ul. Książęcej w Warszawie, Warszawa 5.12.2007.
5. Program prac konserwatorskich Elizeum ul. Książęca 2 w Warszawie dotyczy cegły, tynków, piaskowca oraz malarstwa ściennego etap 3, opracowanie zbiorowe Talent Antika- Konserwacja Zabytków, Warszawa 2012
6. Sołtys Maria, Opis obiektu zw. Elizeum, w d. ogrodach „Na Książęcym” ks. Kazimierza Poniatowskiego. Wytyczne konserwatorskie na potrzeby warsztatów projektowych dla Stołecznego Konserwatora Zabytków, Warszawa, kwiecień 2008
7. Sprawozdanie z archeologiczno- architektoniczno-konserwatorskich prac badawczych prowadzonych na terenie, Elizeum (ul. Książęca 2) etap 1 i 2, opracowanie zbiorowe Talent Antika Konserwacja Zabytków, Warszawa 2012 i inne

c.d. poz. 23 Bibliografia

10. Łoza St., Architekci i budowniczowie w Polsce. W-wa 1954
11. Majdecki L., Historia ogrodów, Warszawa 1978
12. Ogrody w Warszawie i jej okolicach opisane w r. 1784 przez Szymona Zuga budowniczego Kościoła Ewangelickiego w Warszawie. Z objaśnieniami F. M. Sobieszczańskiego, napisanemi w 1847 roku, [w:] Kalendarz Powszechny na rok przestępny 1848, R. XIV
13. Podgórska – Kławe Zofia, Szpitale warszawskie 1388-1945, Warszawa 1975, s. 189-190
14. Puget Wanda, Co dalej z ogrodami księcia ex-podkomorzego, [w:] Historyczne Centrum Warszawy, Materiały sesji naukowej Warszawa, 23-24 maja 1996 pod redakcją Bożeny Wierzbickiej, biblioteka TOnZ, Warszawa 1998, s. 261-274,
15. Putkowska Jolanta, Warszawskie podmiejskie rezydencje Kazimierza Poniatowskiego przy ul. Książęcej, „KAiU” nr 2, 2009, s.17-40
16. Schulz F., Podróże Inflanctzyka, z Rygi do Warszawy i po Polsce w latach 1791-1793, Warszawa 1956, s. 204-205.
17. Tomicka - Puget Wanda, Ogrody Kazimierza Poniatowskiego w Warszawie, [w:] Ochrona Zabytków , nr 4/23 R. 6, Warszawa 1953
18. Topińska Marta, Groty ogrodowe w założeniach przestrzennych Szymona Bogumiła Zuga, [w:] Arx Felicitatis ku czci profesora Andrzej Rottermunda w 60 rocznicę urodzin od przyjaciół kolegów i współpracowników, Warszawa 2001.
19. „Tygodnik Demokratyczny”, nr 12(304), R.VII z dnia 25-31.03.1959r.
20. Zawadzki W., Polska stanisławowska w oczach cudzoziemców, Warszawa 1963, t I

Opracowanie
załącznika**Aneta Bojanowska**
Warszawa 2014

1.

2.

3.

4.

1. Miejscowość

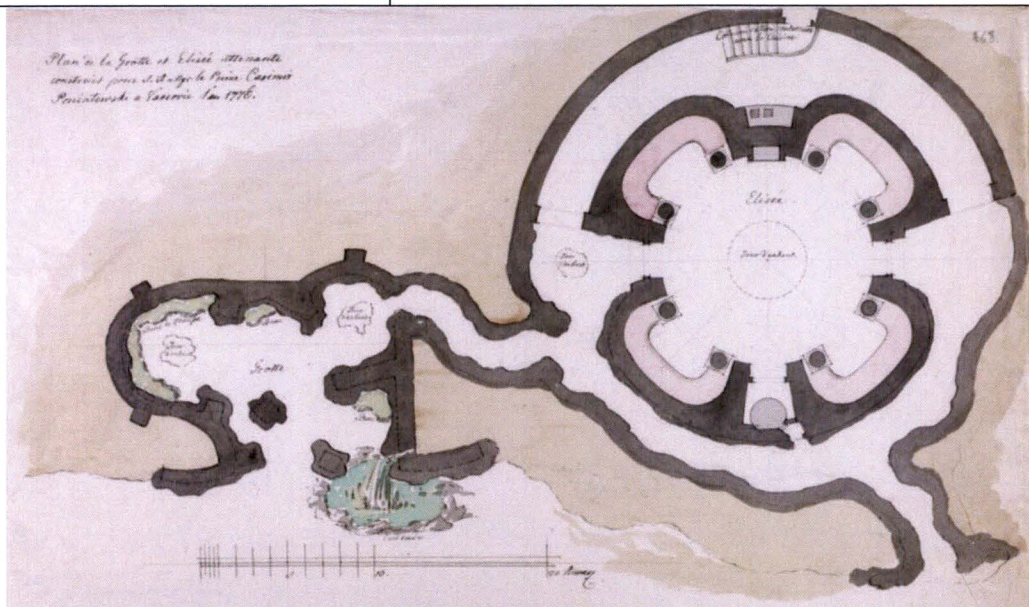
Warszawa
Dzielnica Śródmieście

2. Nazwa zabytku (jak w karcie), adres

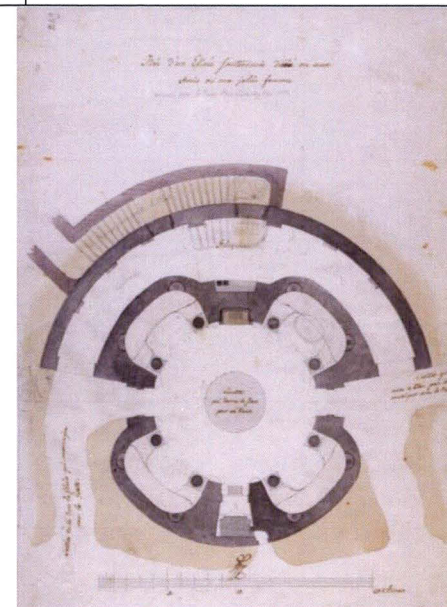
Grota Elizeum, Park na Książęcym,
ul. Książęca

3. Zawartość załącznika

Materiały ikonograficzne

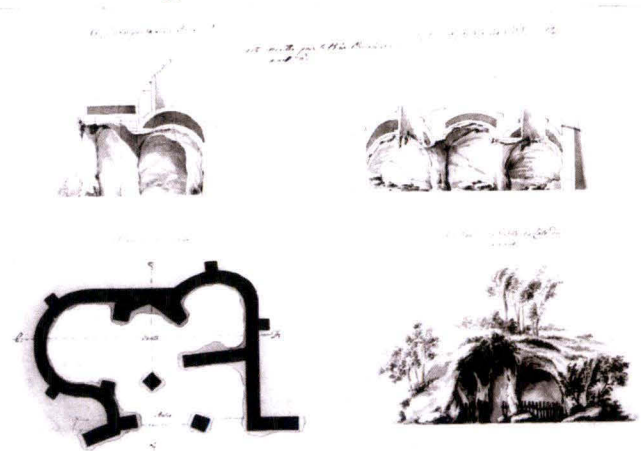
5.

6.

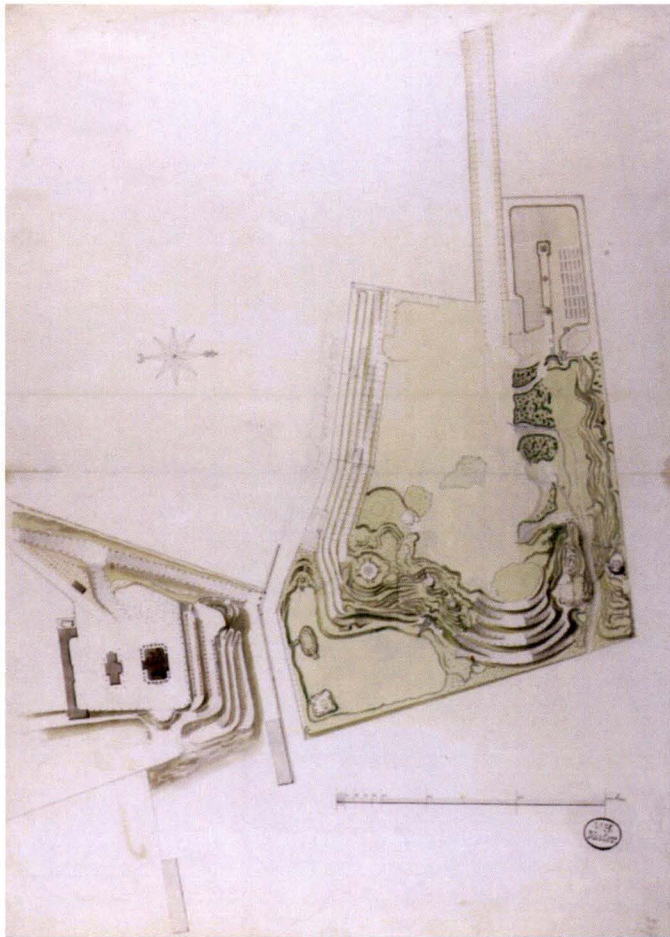
7.

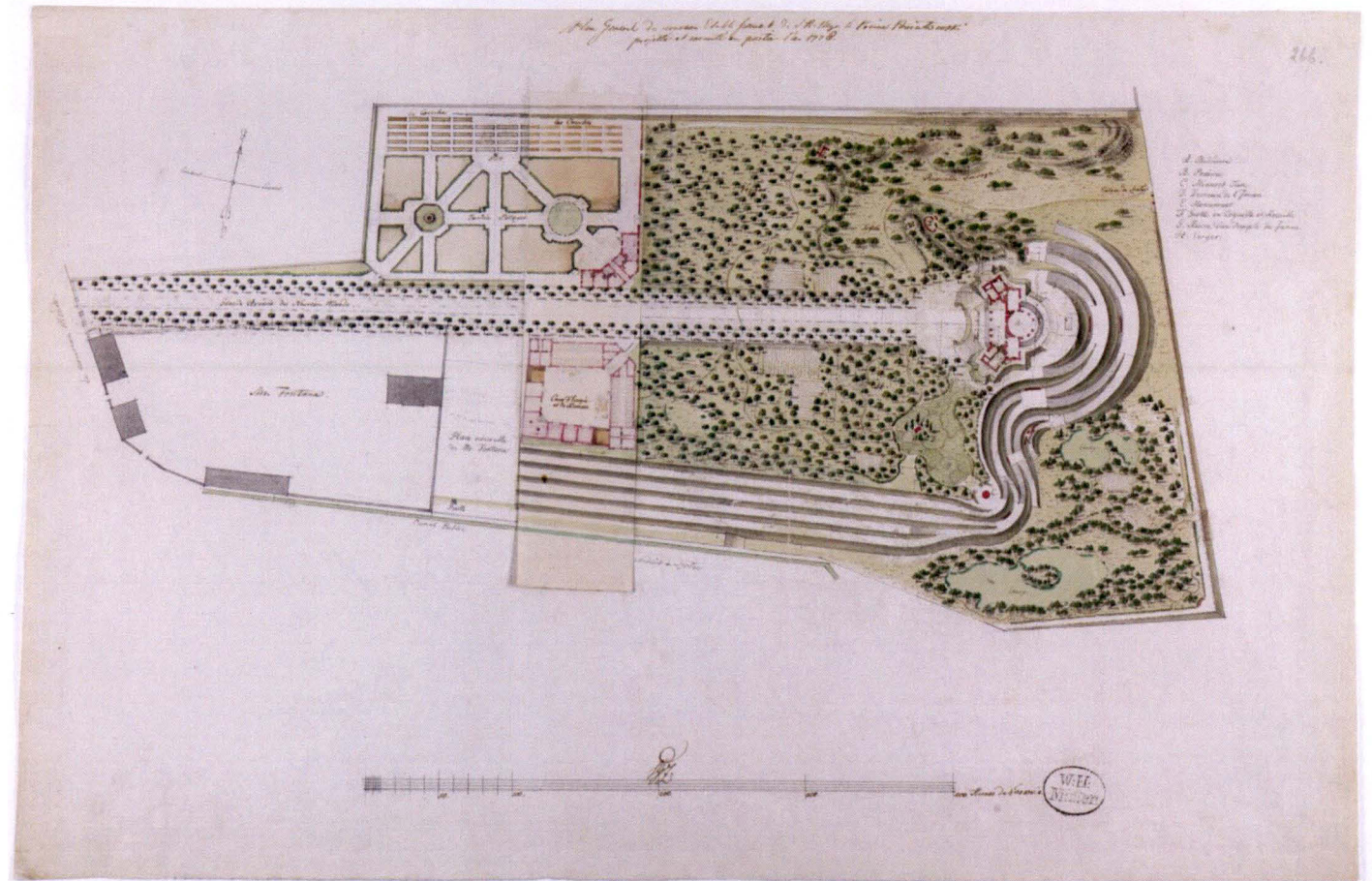
8.

Opracowanie
załącznika

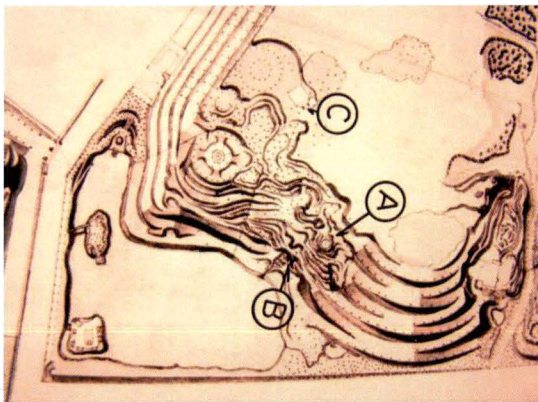
Aneta Bojanowska
Warszawa 2014

9.

10.

- A. Elizeum i latarnia doświetlającą w formie pawilonu chińskiego
- B. Grota wejściowa do Elizeum
- C. Domek Imama (kuchnia)

WKŁADKA DO KARTY EWIDENCYJNEJ ZABYTKU NIERUCHOMEGO**ZAŁĄCZNIK NR 5**

1. Miejscowość

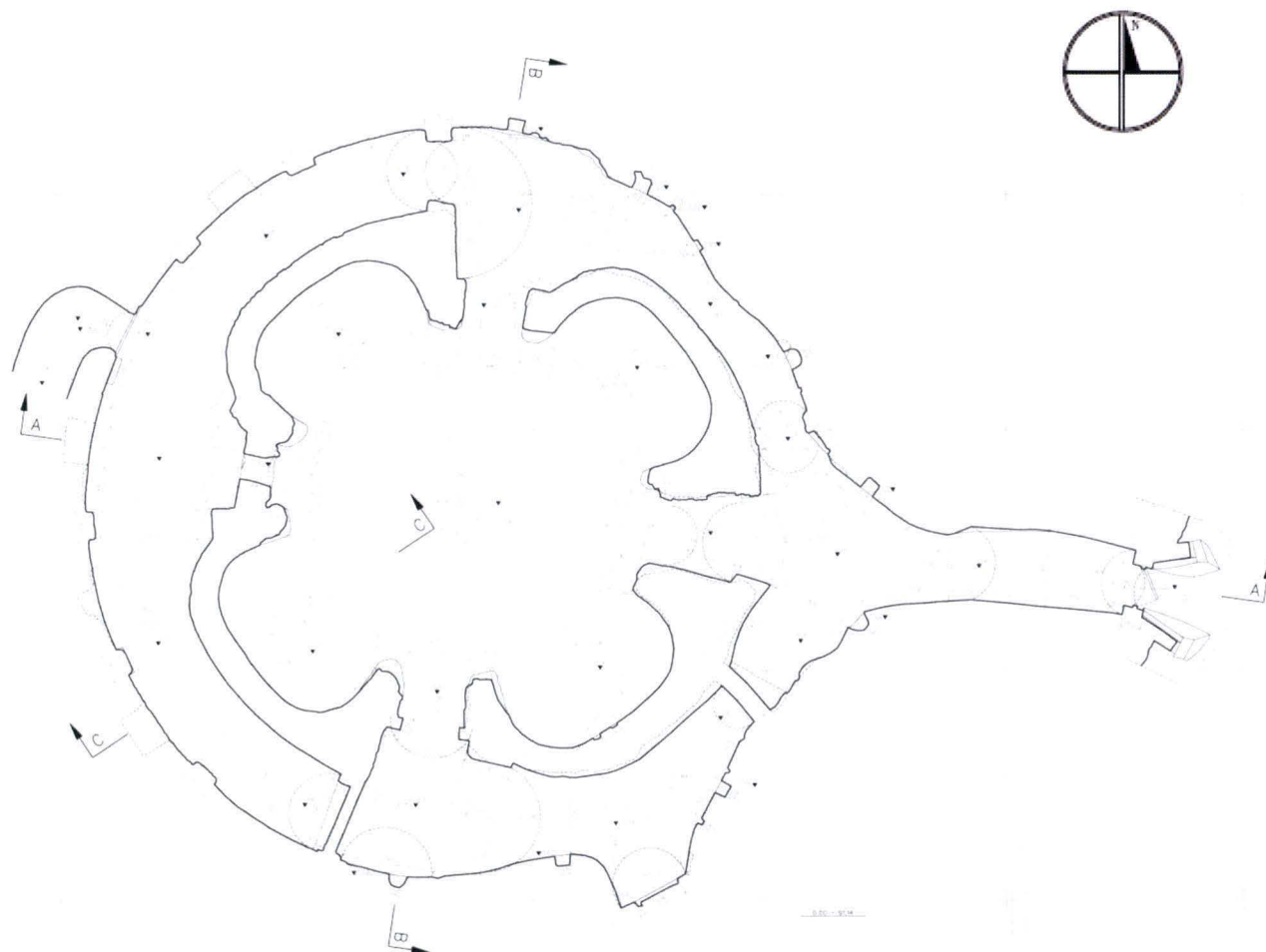
Warszawa
Dzielnica Śródmieście

2. Nazwa zabytku (jak w karcie), adres

Grota Elizeum, Park na Książęcym,
ul. Książęca

3. Zawartość załącznika

Przekroje i rzuty

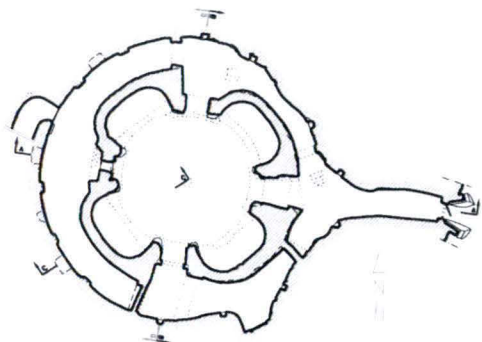

LEGENDA:

11.

Opracowanie
załącznikaAneta Bojanowska
Warszawa 2014

INWESTOR STOLECZNY KONSERWATOR ZABYTKÓW, Urząd m. st. Warszawy, ul. Foksal 11, 00-372 Warszawa

Prace polowe

NAZWA OBIEKTU

Elizium w Warszawie

Data	Skala
12.2007	1:50

Opracowanie kameralne

PRZEDMIOT RYSUNKU

Przekrój D-D

Przemysław Helman

OPRACOWANIE GEODEZYJNE I FOTOGRAMETRYCZNE:

Sprawdził:

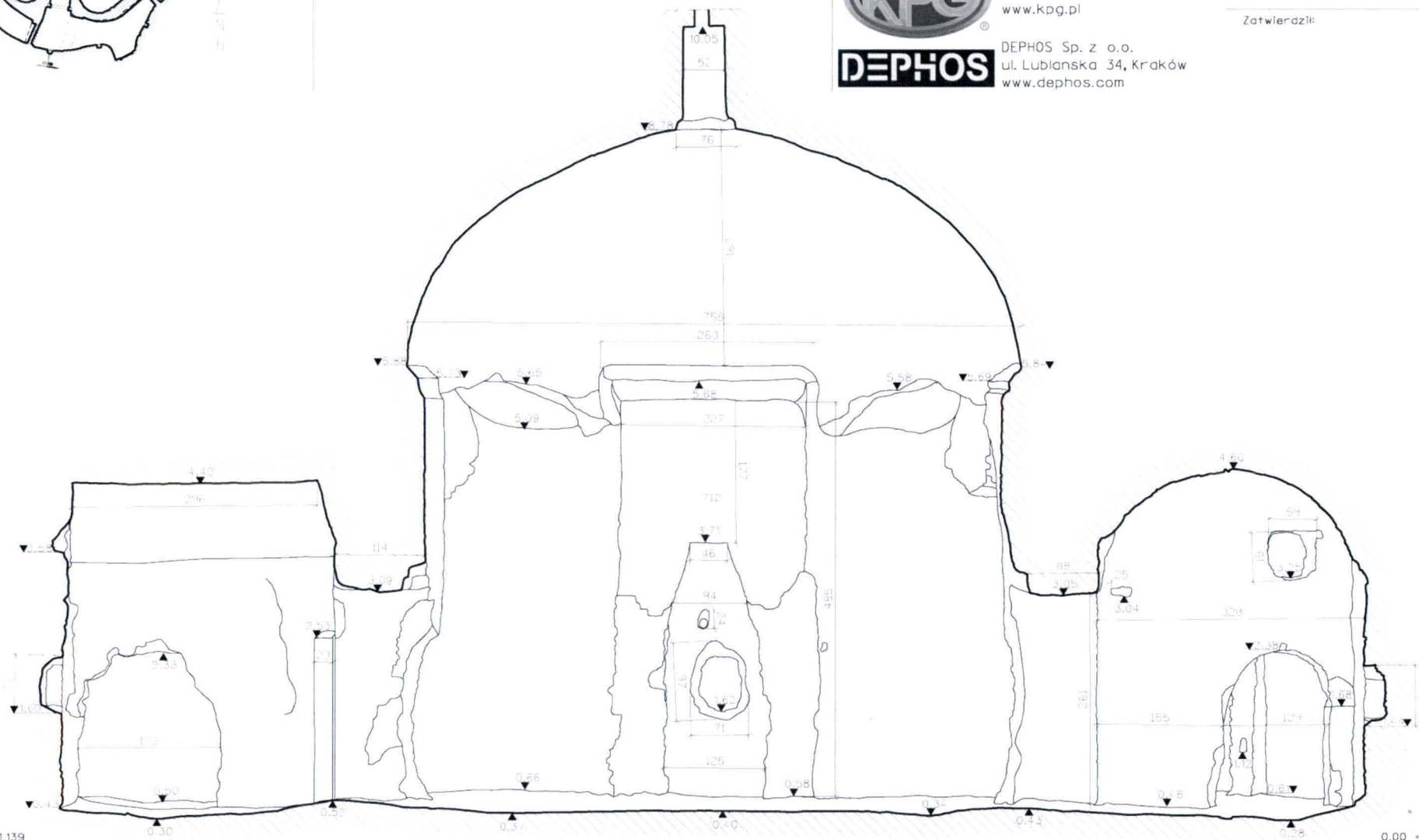
Elzbieta Adamczyk

KPG Sp. z o.o.
ul. Mogilska 80, Kraków
www.kpg.pl

DEPHOS Sp. z o.o.
ul. Lublanska 34, Kraków
www.dephos.com

Zatwierdził:

1. Miejscowość

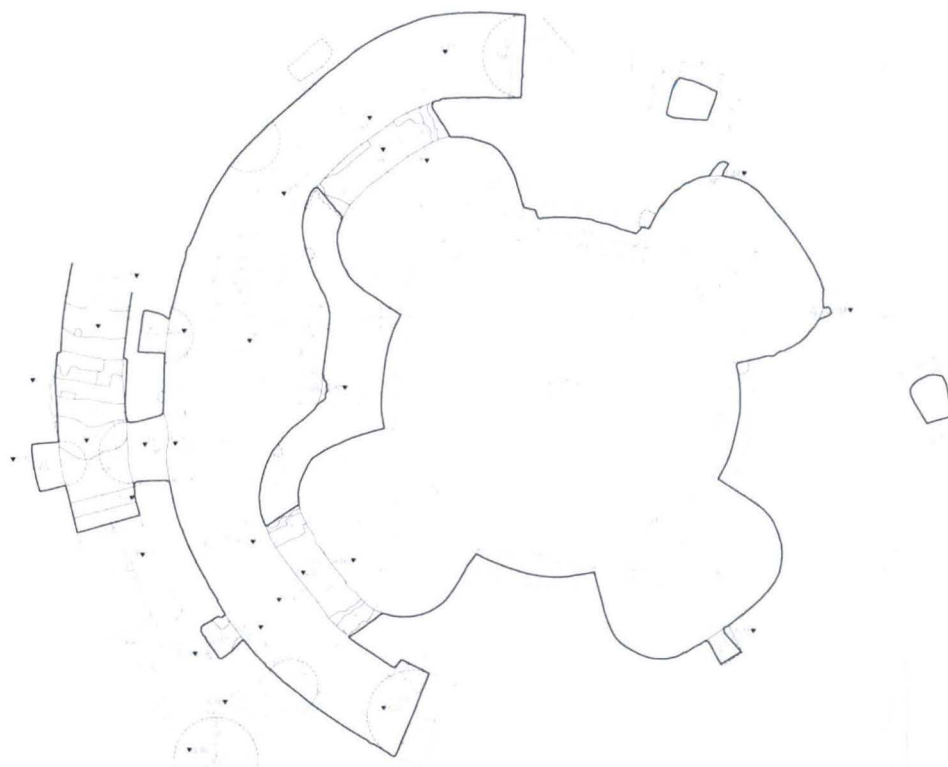
 Warszawa
Dzielnica Śródmieście

2. Nazwa zabytku (jak w karcie), adres

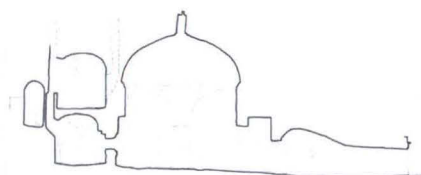
 Grota Elizeum, Park na Książęcym,
ul. Książęca

3. Zawartość załącznika

Przekroje i rzuty

LEGENDA:

13.

 Opracowanie
załącznika

 Aneta Bojanowska
Warszawa 2014

0.00 - 0.14

2005-09-16

LEGENDA:

INWĘSTOR: STOLICA/INWESTOR: ZAGŁĘBIE, ul. Żeglarska 11, 41-800 Zabrze, tel. 71 73 50 000, 71 73 50 001

Wydawca:	HAZNA OBEKTI	Wydawnictwo:	Wydawnictwo
Adres:	ul. Słowackiego 1, 00-000 Warszawa	Telefon:	0000 0000
Faks:	0000 0000	E-mail:	0000@0000.pl
Strona internetowa:	www.hazna-obekti.pl	Strona internetowa:	www.wydawnictwo.pl

Dziękuję za przesłanie
Przebieg - nie ma
DPRACOWANIE GEOLOGICZNE I FOTOGRAFICZNE

KPG Sp. z o.o.
ul. Mogiła 80, Kraków
www.kpg.pl

DEPHOS DEPHOS Sp. z o.o.
ul. Lubuska 34, Kraków
www.dephos.com

1. Miejscowość

Warszawa
Dzielnica Śródmieście

2. Nazwa zabytku (jak w karcie), adres

Grota Elizeum, Park na Książęcem,
ul. Książęca

3. Zawartość załącznika

Zdjęcia

15.

16.

17.

18.

19.

20.

WKŁADKA DO KARTY EWIDENCYJNEJ ZABYTKU NIERUCHOMEGO**ZAŁĄCZNIK NR 8**

1. Miejscowość

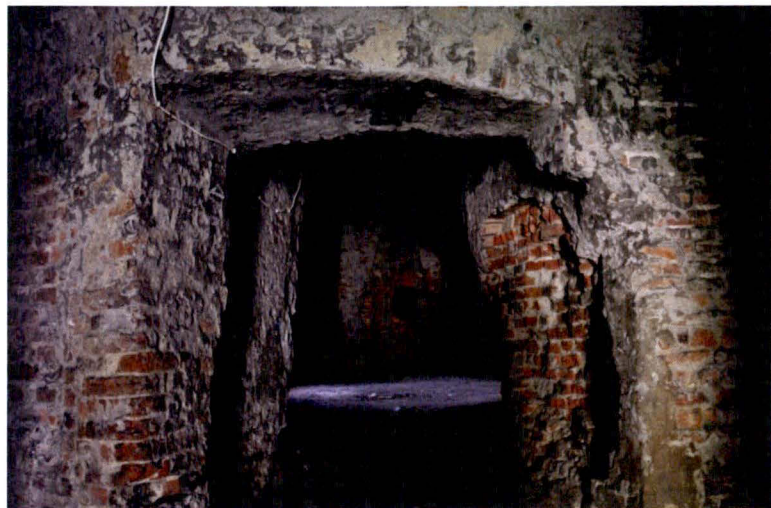
Warszawa
Dzielnica Śródmieście

2. Nazwa zabytku (jak w karcie), adres

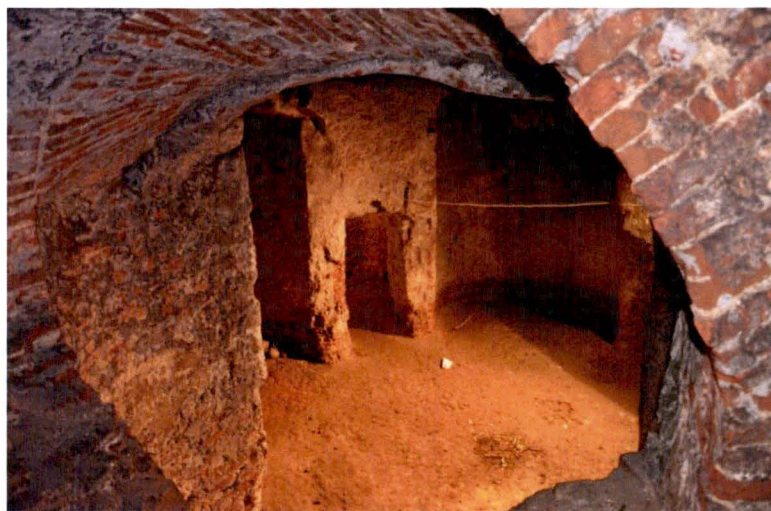
Grota Elizeum, Park na Książęcem,
ul. Książęca

3. Zawartość załącznika

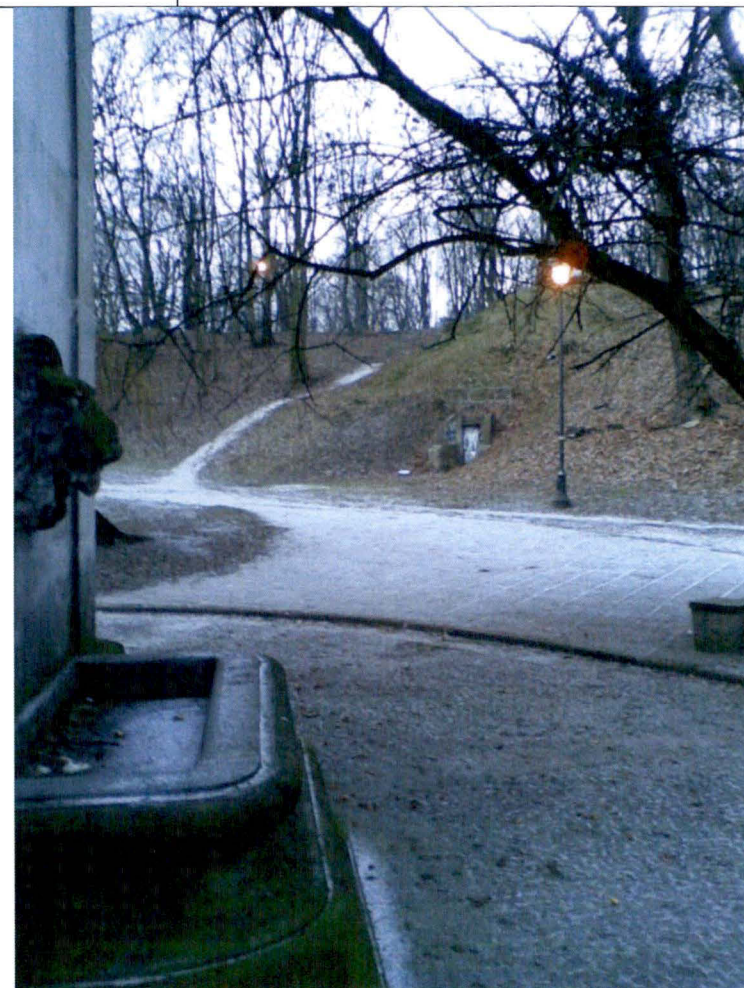
Zdjęcia

21.

22.

23.

Opracowanie
załącznikaAneta Bojanowska
Warszawa 2014

24.

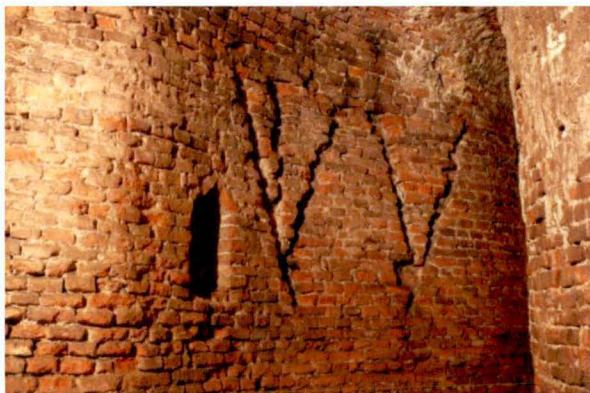
25.

26.

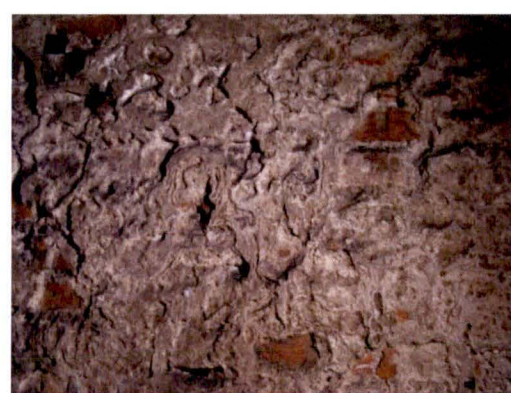
27.

28.

29.

30.

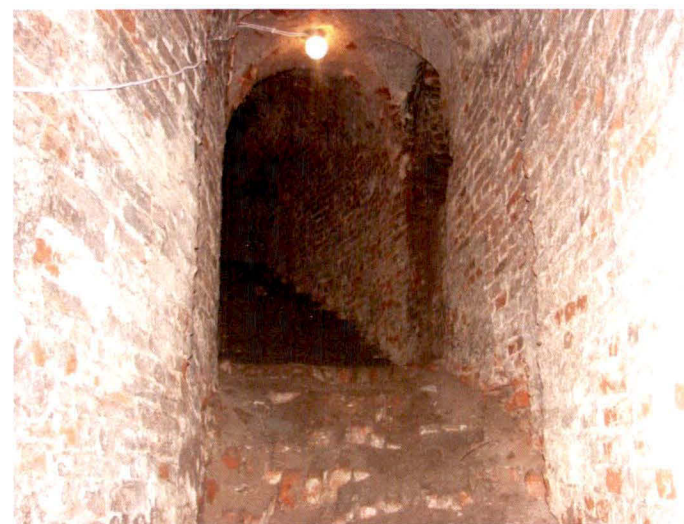

31.

1. Miejscowość	2. Nazwa zabytku (jak w karcie), adres	3. Zawartość załącznika
Warszawa Dzielnica Śródmieście	Grota Elizeum, Park na Książęcem, ul. Książęca	Zdjęcia, materiały ikonograficzne

32.

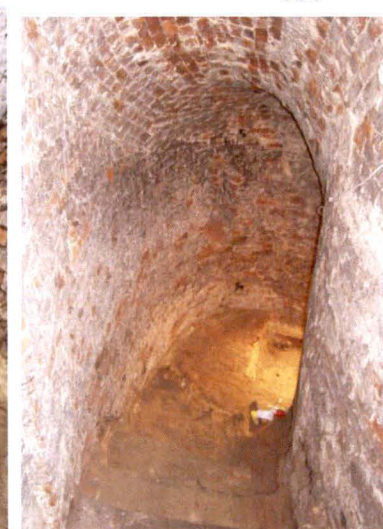
33.

34.

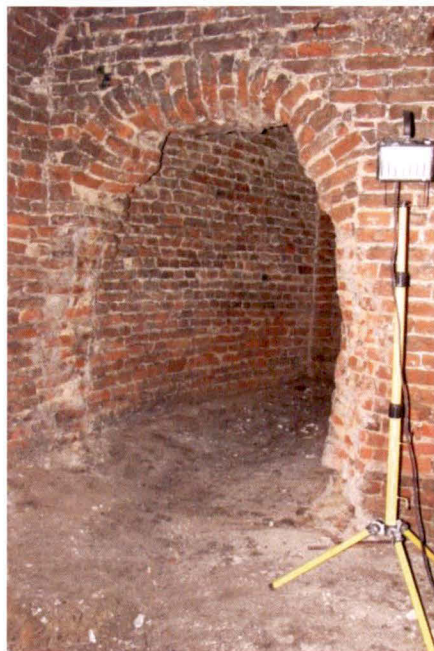
35.

36.

37.

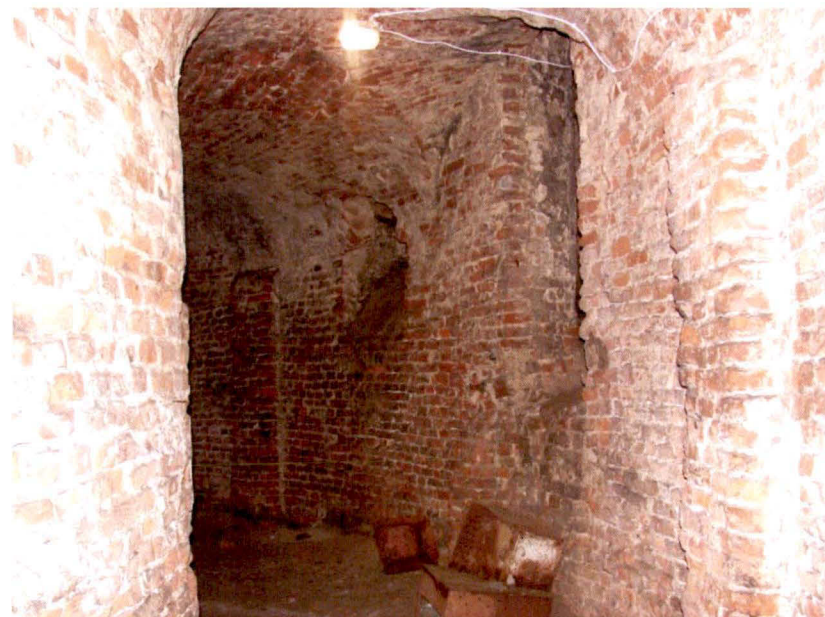
38.

39.

40.

41.

1. Miejscowość

Warszawa
Dzielnica Śródmieście

2. Nazwa zabytku (jak w karcie), adres

Grota Elizeum, Park na Książęcem,
ul. Książęca

3. Zawartość załącznika

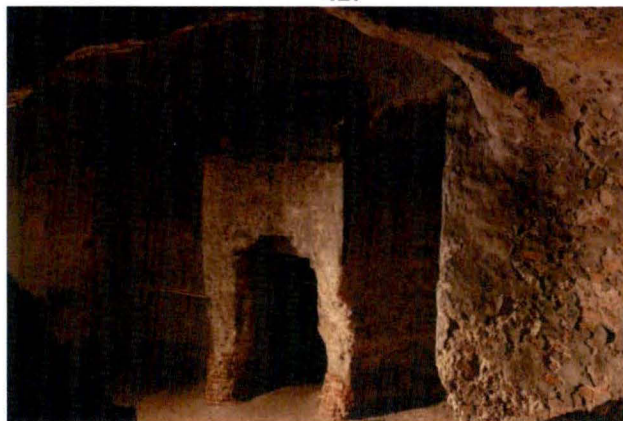
Zdjęcia, materiały ikonograficzne

42.

43.

44.

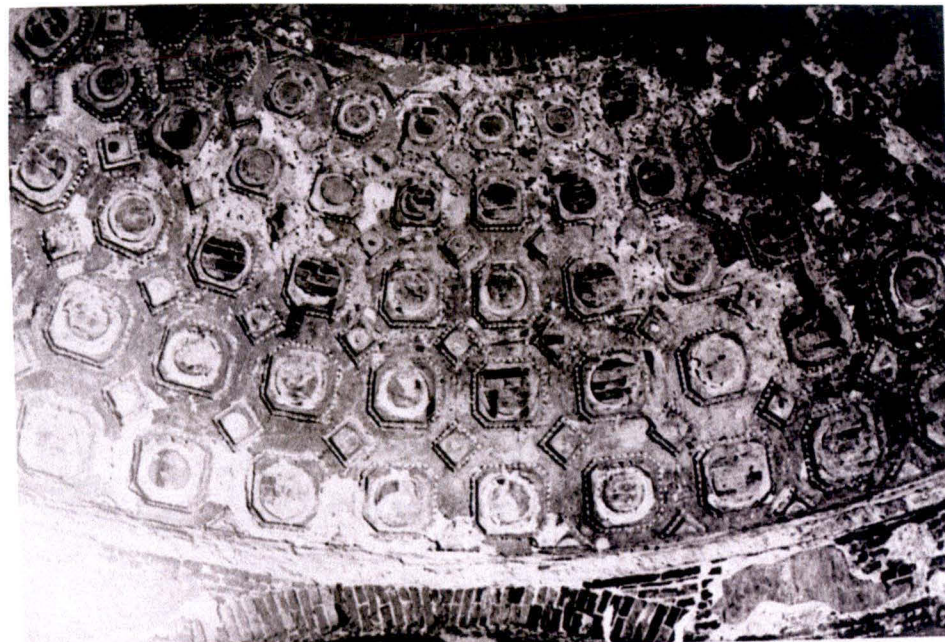
45.

Opracowanie
załącznika

Aneta Bojanowska
Warszawa 2014

46.

47.

48.

49.

1. Miejscowość

Warszawa
Dzielnica Śródmieście

2. Nazwa zabytku (jak w karcie), adres

Grota Elizeum, Park na Książęcym,
ul. Książęca

3. Zawartość załącznika

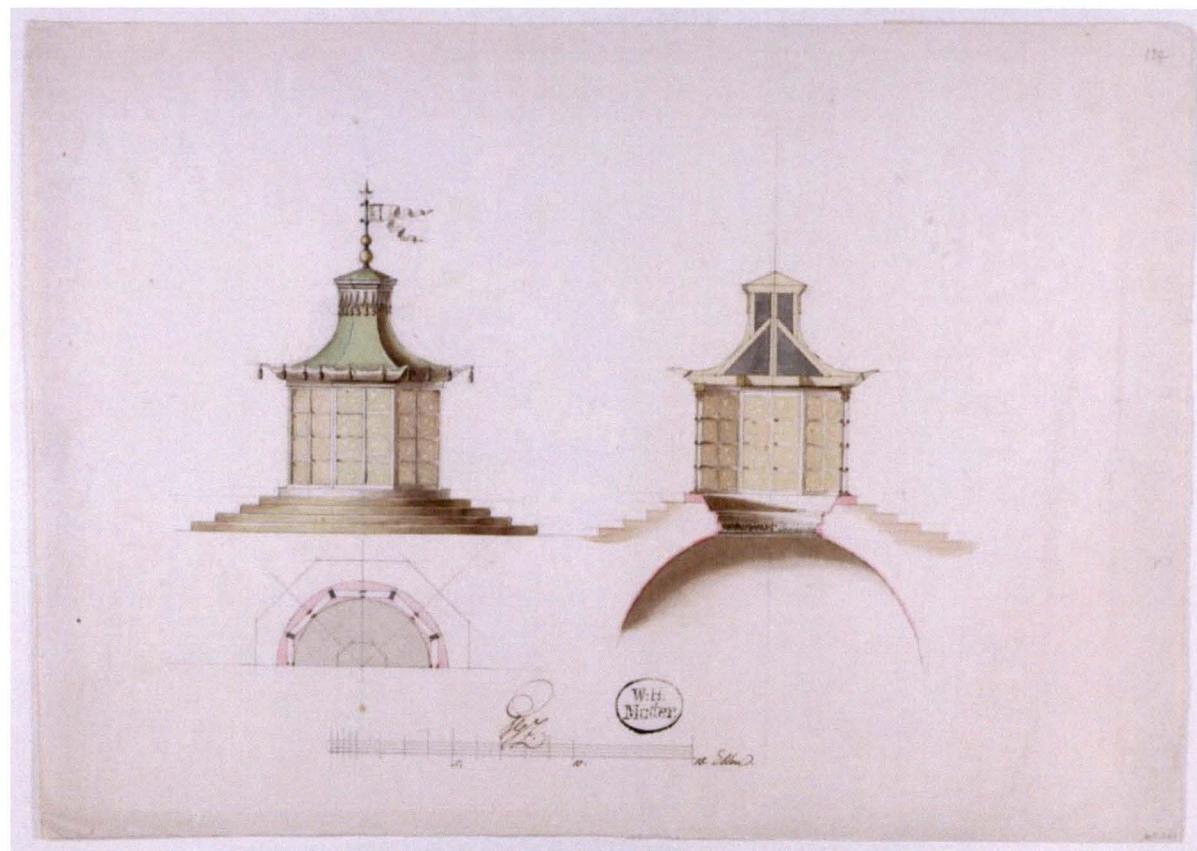
Zdjęcia, materiały ikonograficzne

50.

51.

52.

Opracowanie
załącznikaAneta Bojanowska
Warszawa 2014

53.

55.

54.

1. Miejscowość	2. Nazwa zabytku (jak w karcie), adres	3. Zawartość załącznika
Warszawa Dzielnica Śródmieście	Grota Elizeum, Park na Książęcym, ul. Książęca	Zdjęcia

56.

57.

58.

1. Miejsowość Warszawa Dzielnica Śródmieście	2. Nazwa zabytku (jak w karcie), adres Grota Elizeum, Park na Książęcem, ul. Książęca	3. Zawartość załącznika c.d. Spis ilustracji
<ol style="list-style-type: none"> 1. Widok ogólny skarpy i wejście do groty Elizeum, widok od strony wschodniej. 2. Fragment akwareli Z. Vogla, Widok ogrodów „Książęce” i „Góra” ks. Kazimierza Poniatowskiego od strony Solca, oryginał zaginiony, negatyw w IS PAN, zbliżenie na Elizeum z widoczną latarnią i grocie wejściową (obecnie nieistniejącą), po lewej stronie widokowa wieża -Minaret (wieża stanowiła jeden z elementów ogrodu) 3. Widok ogrodów „Książęce” i „Góra” ks. Kazimierza Poniatowskiego od strony Solca, Z. Vogl, oryginał zaginiony, negatyw w IS PAN 4. Widok ogrodu „Książęce” ks. K. Poniatowskiego z „Góry” ok. 1779, Z.Vogl, oryginał zaginiony, negatyw w IS PAN 5. Archiwalny plan Elizeum Sz. B. Zuga 1776, <i>Plan de la Grotte et Elieé attendante construit pour S.A.Mgr le Prince Casimir Poniatowski a Varsowie l'an 1776</i> (sygn. Inw. G.R. 137 Zb. Jeżewskiego 268) 6. Archiwalny plan Elizeum Sz. B. Zuga 1777 r. z rzutem schodów. <i>Ideé d'un Elsie souterrain devoué ou aux Amis ou aux jolies femmes . Amis ou aux jolies femmes „Dla przyjaciół i pięknych pań”</i> 7. Archiwalne zdjęcia wejścia do Elizeum z 1911 r. Neg. IS PAN. Ceglany portal został rozebrany po 1987 r. 8. Archiwalny plan, przekrój i elewacja groty wejściowej do Elizeum, 1776, projekt Sz. B. Zug 9. Archiwalny plan parku „Na Książęcem”, pomiar inwentaryzacyjny z ok. 1790, wykonany przez Sz. B. Zuga. Poniżej fragment planu z naniesionymi oznaczeniami dla lokalizacji poszczególnych budowli. 10. Archiwalny projekt parku na Książęcem, Sz.B. Zug 1776 (Zrealizowany ze zmianami, co pokazuje pomiar inwentaryzacyjny z 1790 r. min. zrezygnowano z budowy pałacu). <i>Plan General du nouveau Etablissement de S.M.Mge. Le Prince Poniatowski projeté et execute en partie l'an 1776 S.B.Zug.</i> (sygn. Inw. G.R. 114 Zb. Jeżewskiego 266) 11. Elizeum rzut parteru, 12.2007, Dephos 12. Przekrój D-D, 12.2007, Dephos 13. Rzut piętra, 12.2007, Dephos 14. Przekrój A-A, B-B, C-C, 12.2007, Dephos 15. Sala centralna Elizeum, widok na część zachodnią 16. Kopuła wieńcząca salę centralną Elizeum 17. Sala centralna, widok na stronę północno- zachodnią 18. Sala centralna, widok na stronę zachodnią. Archiwalne zdjęcie z I ćw. XX w., Neg. IS PAN 19. Sala centralna, strona południowo- zachodnia, widok na ewentualne miejsce po kominku 20. Wnętrza Elizeum, widok na salę centralną, strona wschodnia, na drugim planie widoczny jest korytarz oraz wejście do groty zlokalizowane od strony wschodniej, w łukach widoczne są fragmenty oryginalnych tynków barwionych w masie w kolorze ugowym 21. Korytarz wejściowy do Elizeum widok od strony wschodniej 22. Sala centralna, widok z górnego korytarza, ujęte zostało wejście od strony północnej 23. Widok ogólny na skarpe i wejście do groty oraz fragment studni z ujęciem wody oligoceńskiej, z lat 50-tych XX wieku 24. Korytarz dolny, część północna, widoczne jest nieregularne ukształtowanie korytarza, widok od strony wschodniej 25. Korytarz dolny część północna, zachowane fragmentu oryginalnego tynku imitującego skałę oraz tajemnicze ryty w cegle, widok od strony zachodniej. W sklepieniu widoczny jest otwór wentylacyjny i równocześnie doświetlający 26. Korytarz dolny, część wschodnia widok na tajemnicze ryty w cegle oraz granitowe głazy włączone w konstrukcję muru. 27. Korytarz dolny, część wschodnia, zaburzona komunikacja w ciągu dolnego korytarza z powodu zamurowanego przejścia, widok od strony południowej. 28. Fragmenty muru w korytarzu dolnym z ujęciem na tajemnicze ryty w murze oraz niszę na oświetlenie 		

29. Otwór wentylacyjny/ doświetlający w korytarzu dolnym
30. Fragment tynku w korytarzu dolnym imitujący nacieki i strukturę jaskini skalnej
31. Nisza na oświetlenie w korytarzu dolnym. W dolnym korytarzu występuje w sumie 8 wnęk na oświetlenie oraz jedna w murze klatki schodowej
32. Zamurowane przejście łączące pierwotnie Elizeum, podziemnym korytarzem z kuchnią -Domkiem Imama (obecnie nie istnieją).
33. Klatka schodowa łącząca dolny korytarz z górnym. Górne biegi schodów prowadziły do podziemnego korytarza łączącego Elizeum z kuchnią- Domkiem Imama.
34. Klatka schodowa, silnie zniszczone ceglane stopnie.
35. Klatka schodowa, próba odtworzenia pierwotnej linii schodów. Szerokość schodów 130-136 cm. Widoczny fragment mocowani schodów w ścianie
36. Klatka schodowa, widok ze spocznika na wysokości górnego korytarza
37. Korytarz dolny, przejście zlokalizowane w części północnej, powyżej łuku widoczne są otwory po mocowaniach stolarki drzwiowej.
38. Korytarz dolny, przejście zlokalizowane w części południowej. W 2010 r. usunięto wtórne zamurowanie otworu.
39. Korytarz dolny, część północno- zachodnia, widok na zachowane wypustki w murze, które mogą świadczyć o pierwotnym wystroju korytarza tj. ściany prawdopodobnie były podzielone pilastrami, lub lizenami.
40. Korytarz dolny, część zachodnia, widok na potencjalne palenisko, kominka z sali centralnej. Istnienie paleniska w tym miejscu jest jednak wątpliwe z uwagi na to, że palenisko jest zbyt płytkie ma ok. 25 cm., brak jest jakichkolwiek śladów zabrudzeń, sadzy czy okopceń w przewodach, zbyt mała średnica kanału.
41. Korytarz dolny, część zachodnia, widoczny jest rytmiczny podział ścian wypustkami w murze. Mniej więcej na wysokości oprawy oświetleniowej widoczne jest przejście na klatkę schodową. Schody łączące poziom korytarza ze spocznikiem klatki schodowej nie istnieje. Obecnie wykonane są prowizoryczne drewniane stopnie.
42. Korytarz górny, północno- zachodnia część, widok na zachowane fragmenty oryginalnego tynku z dekoracją malarską
43. Fragment pasowej dekoracji malarskiej zachowanej w korytarzu górnym. W korytarzu górnym na całej powierzchni ścian do wysokości 2,70 cm występowała dekoracja pasowa w kolorystyce: biel (biel wapienna), z czarnym cieniowaniem (czerni roślinna z czernią węglową), ugier (ochra żółta z domieszką bieli wapiennej) i czerwień (ochra czerwona z wytrąceniami umbry palonej) Więcej informacji patrz opracowanie w archiwum BSKZ- *Program prac konserwatorskich Elizeum ul. Książęca 2 w Warszawie dotyczy cegły, tynków, piaskowca oraz malarstwa ściennego etap 3*, opracowanie zbiorowe Talent Antika- Konserwacja Zabytków, Warszawa 2012, s. 55-70, badania opracowane przez G. Rogóż
44. Widok z korytarza górnego poprzez półkolisty otwór w murze na południowe wejście do sali centralnej.
45. Korytarz górny, widok na południowo- zachodnią część. Po prawej stronie zlokalizowany jest otwór wejściowy z klatki schodowej. Na drugim planie widoczne są zachowane fragmenty dekoracji malarskiej oraz wtórne przebicie w murze.
46. Kopuła, część północno- wschodnia. Widoczne są odciski po pierwotnej dekoracji sztukatorskiej oraz wtórne przemurzenie z obrzutką cementowo- wapienną wykonane w 1985 r.
47. Kopuła, zdjęcie archiwalne I ćw.XX w. Neg. IS PAN
48. Fragment kopuły z wyraźnymi odciskami po kasetonach, zachowanymi gwoździakami na których mocowano sztukaterię oraz warstwę malarską w kolorze zieleni (ziemia zielona z wytrąceniami czerni roślinnej i węglowej).
49. Fragment kopuły zbliżenie na miejsce po kasetonowej dekoracji sztukatorskiej i warstwę malarską.
50. Odslonięty fragment kręgu z piaskowca podtrzymującego (nieistniejącą) latarnię doświetlającą wnętrze Elizeum. Umieszczony jest na szczycie kopuły, ma formę pierścienia. Powyżej kręgu widoczna jest betonowa czasza wzmacniana stalowymi dwuteownikami, wtórnie wykonana nad kopułą grotu.
51. Fragment kręgu z piaskowca podtrzymującego latarnię doświetlającą wnętrze Elizeum. Widoczna jest szlakowana faktura kamienia oraz ślady posadowienia ośmiobocznej latarni. Piaskowcowy krąg spoczywa na ceglanym gurcie. Elementy pierścienia były mocowane na metalowe klamry.
52. Projekt latarni nad Elizeum w formie chińskiego pawilonu- połowa planu, przekrój, elewacja, ok. 1776 r., projekt Sz. B. Zug (syg. Inw. G.R. 267, Zb. Jeżewskiego 127).
53. Widok z góry skarpy, na obecny otwór doświetlający wnętrze grotu.
54. Kopuła, widok z wnętrza grotu na otwór doświetlający Elizeum. Obecny otwór ma średnicę 45 cm, Pierwotny otwór miał średnicę około 3 m., co jest widoczne na podstawie wątku ceglanego sklepienia.
55. Fragment wnętrza kopuły pokazujący dwuwarstwową konstrukcję kopuły. Warstwy oddzielone są od siebie ceglanymi żebrami. Pomiędzy warstwami jest pustka.
56. Odkrytki fundamentów w sali centralnej
57. Fragment częściowo zachowanego bruku w sali centralnej grotu, który stanowił wtórną nawierzchnię.
58. Sala centralna. W trakcie badań archeologicznych odkryto ceglany kanał przebiegający środkiem sali. Na wierzchu wyłożony jest płytami ceramicznymi